

## W cieniu Zbrodni Katyńskiej

*Wyruszając na wojnę pod koniec sierpnia 1939 r., kapitan Kazimierz Raszplewicz nie przypuszczał zapewne, w jaki sposób rozpoczynający się konflikt wpłynie na jego rodzinę. Jako zawodowy żołnierz był świadom zagrożenia czekającego go na froncie. Tymczasem najokrutniejszy los (a w zasadzie konsekwencje decyzji władz Związku Sowieckiego) spotkał jego żonę Władysławę i brata Stefana. Mocno doświadczył dwuletniego wówczas syna Zygmunta, a i samemu Kazimierzowi nie szczydził razów.*

Tekst: dr Michał Zawisza  
Referatu Edukacji Narodowej  
Delegatura IPN w Kielcach



Wigilia w 1 Pułku Strzelców Podhalańskich AK. Raszplewicz, z siwymi włosami, drugi od prawej strony.

Archiwum Narodowe w Krakowie

Życie Kazimierza Raszplewicza, urodzonego w 1901 r. w Warszawie, to częste zmiany miejsca zamieszkania, służba w różnych rejonach kraju, zesłanie, tułaczka i emigracja. Pierwsze lata spędził w największym mieście Królestwa Polskiego. W 1905 r., po aresztowaniu ojca, wraz z matką przeniósł się do Mogielnicy, by na rok przed wybuchem I wojny światowej wrócić do Warszawy. Od 1915 r. zamieszkał w Kijowie, gdzie uczył się w szkole rzemieślniczej. Do stolicy odrodzonej Polski wrócił jesienią 1919 r. Już kilka miesięcy później wstąpił do Wojska Polskiego.

### Żołnierz

Początkowo służył w 1 Pułku Saperów Legionów, stacjonującym w Twierdzy Modlin. Po dwuletniej nauce w szkole oficerskiej, w 1927 r. został przydzielony do 49 Huculskiego Pułku Strzelców, skoszarowanego w Kołomyi, w województwie stanisławowskim. W kolejnych latach był komendantem Przysposobienia Wojskowego w Kosowie i dowódcą plutonu w batalionie Korpusu Ochrony Pogranicza „Dederkały”, dyslokowanego na Wołyniu. Jeszcze przed wojną przeniósł się do Ostrowa Wielkopolskiego, gdzie służył w 60 Pułku Piechoty Wielkopolskiej. Tam też został awansowany na stopień kapitana.

Raszplewicz wziął udział w wojnie obronnej we wrześniu 1939 r. Został ujęty na terenach okupowanych przez Armię Czerwoną w czasie próby przekroczenia granicy z Węgrami. Istnieją rozbieżności co do czasu aresztowania, podawane są zarówno wrzesień, jak i październik 1939 r. Trafił do więzienia w Stanisławowie, a w tym samym czasie podobny los spotkał jego żonę.

### Ofiary Stalina

Przez szereg lat uważano, że zmarła w Rosji, a syna Raszplewiczów, Zygmunta, zabrali funkcjonariusze NKWD. Nie jest to prawdą. Jak się okazało w 1994 r. Władysława Halina Raszplewicz (ur. w 1910 r. w Buczaczu) figuruje na tzw. ukraińskiej liście katyńskiej, zawierającej 3435 nazwiska, w tym 54 kobiety.

Władysława Halina została pod koniec października 1939 r. aresztowana we Lwowie i umieszczona w więzieniu przy ul. Zamarstynowskiej. Funkcjonariusze NKWD zatrzymali ją, pozostawiając dwuletniego wówczas syna Zygmunta w łóżeczku. Dzieckiem zaopiekowała się rodzina matki.

Dlaczego Władysława Halina została aresztowana? Nie znamy odpowiedzi na to pytanie, być może było to związane z wcześniejszym ujęciem jej męża. Wiemy natomiast, że została rozstrzelana w Kijowie. Podczas prac archeologicznych w 2011 r., z grobu na cmentarzu w pobliskiej Bykowni wydobyto cygarniczkę z wydrapaną inskrypcją „Halina 1940”. Relacja Marii Błażewskiej-Kosińskiej, osadzonej w Władysławę Haliną w jednej celi, pozwala domniemywać, że należała do Raszplewiczowej.

Na wspomnianej „ukraińskiej liście katyńskiej” widnieje również Stefan Raszplewicz, młodszy o dwa lata brat Kazimierza. Przed wojną był policjantem, służył na posterunku policji w rejonie Lwowa. Nie wiadomo jednak nic więcej o okolicznościach jego aresztowania i miejscu stracenia wiosną 1940 r.



## W Armii Andersa

Aresztowany Kazimierz nie znał losów najbliższych. Sam przez kolejne miesiące walczył o przetrwanie. Nie został co prawda umieszczony w obozie specjalnym NKWD. Uniknął także rozstrzelania wraz z innymi więźniami, zatrzymanymi na tzw. Zachodniej Ukrainie. Pod koniec grudnia 1939 r. został jednak wywieziony na „niełudzką ziemię”, najpewniej na podstawie orzeczenia Kolegium Specjalnego NKWD (ros. Osoboje sowieszczanije). Nie wiadomo również, gdzie został zesłany. Do Armii Andersa trafił w październiku 1941 r., wyznaczony został na adiutanta Ośrodka Zapasowego 6 Dywizji Piechoty w Tockoje. Później służył w sztabie 10 Dywizji Piechoty. Związek Sowiecki opuścił, wraz z innymi żołnierzami dywizji, wiosną 1942 r. w wyniku ewakuacji do Iranu. Do listopada 1943 r. był oficerem operacyjnym Brygady Strzelców Karpackich.

## Cichociemny

Na początku 1944 r. został przetransportowany do Włoch, gdzie przeszedł szkolenie dywersyjne cichociemnych i awansowany na stopień majora. Przysięgę na rotę Armii Krajowej złożył 14 lutego 1944 r. w Ostuni, niedaleko Brindisi, skąd startowały loty ze zrzutami nad okupowaną Polską. Przyjął pseudonim „Tatar 2”. W nocy z 22 na 23 listopada 1944 r., w ramach operacji o kryptonimie „Kazik-1”, Raszplewicz, wraz z pięcioma innymi cichociemnymi, został zrzucony na placówkę „Wilga” 901 w Gorchach, położoną nieco ponad dwadzieścia kilometrów na północny-wschód od Nowego Targu. W następnych miesiącach pozostawał w dyspozycji 1 Pułku Strzelców Podhalańskich AK. Po rozwiązaniu AK współpracował z mjr. Adamem Stabrawą „Borowym”, ostatnim dowódcą pułku i przewodniczącym Komisji Likwidacyjnej AK dla Inspektoratu Nowy Sącz, a jednocześnie organizatorem „drugiej konspiracji” na Podhalu. Wspólnie ukrywali się w klasztorze augustianów w Krakowie.

W lipcu 1945 r. „Tatar 2” znalazł się we Wrocławiu, a pod koniec sierpnia 1945 r., wraz z kilkoma innymi oficerami pułku, nielegalnie przekroczył granicę z Czechosłowacją. Dotarł do amerykańskiej strefy okupacyjnej w Austrii, skąd wyruszył do Włoch i stacjonującego tam II Korpusu Polskiego. Po demobilizacji wyjechał do Wielkiej Brytanii. Osiadł w Londynie, gdzie pracował fizycznie, a w 1952 r. wziął ślub z Doris M. Payne. Utrzymywał korespondencję z synem, zamieszkałym w podwarszawskim Piastowie wraz z jego siostrą, Walentyną Raszplewicz. Sam kontakt listowny z bliskimi w Polsce spowodował, że w 1953 r. w Urzędzie Bezpieczeństwa wszczęto sprawę agenturalną. Jednak po czterech latach czynności sprawdzających, prowadzący sprawę funkcjonariusz SB przyznał: „Nie posiadamy materiałów mówiących, aby przebywający zagranicą Raszplewicz Kazimierz prowadził wrogą działalność na kraj”. Kazimierz Raszplewicz zmarł w 1977 r. w Tankerton w południowo-wschodniej Anglii.



Cygarnczka Władysławy Haliny Raszplewicz odnaleziona w grobie na cmentarzu w Bykowni,  
Biuro Poszukiwań i Identyfikacji IPN



Defilada żołnierzy 6 Dywizji Piechoty Armii Polskiej  
w Tockoje, 1941–1942, NAC



Amatorski teatr żołnierski w 4 Batalionie  
Korpusu Ochrony Pogranicza Dederkały,  
NAC